MEDIANING INSON ONGIGA TA’SIRI VA UNING IJOBIY VA SALBIY JIHATLARI

Jumanazarova Sarvinoz Valijon qizi
Guliston davlat pedagogika instituti talabasi
Asatulloyev Abrorxon Asatulloyevich
Ilmiy rahbar: Guliston davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: *Ushbu maqola bugungi kunda insonlarning ommaviy axborot vositalaridan qay darajada foydalanayotgani, mediamakonning shaxs kamoloti, yoshlar tarbiyasi va axloqida tutgan o‘rni, yoshlarda mediamakon ichidagi turli xil buzg‘unchi g‘oyalarga qarshi immunitetni shakllantirish, axborotlashgan jamiyatda qadriyatlarni rivojlantirish, kitobxonlikni keng targ‘ib qilish kabi masalalarga bag‘ishlanadi.*

Kalit so‘zlar: *Mediamakon, ommaviy axborot vositalari, axborotlashgan jamiyat, farzand tarbiyasi, ijtimoiy tarmoqlar, televideniya, kitob, immunitet, internet, qadriyat.*

Bugungi kunda hayotimizni ommaviy axborot vositalarisiz tasavvur qilish qiyin. Kundalik turmushda har bir shaxs turli xil axborotlarni qabul qiladi. Mediamakon inson ongiga ta’sir etib, atrof-muhitdagi voqea-hodisalar to‘g‘risidagi bilimlarni oshirish, noaniqliklarni kamaytirish mezoni hisoblanadi. “Media - axborot, yangiliklar va ko‘ngilochar narsalarni tarqatuvchi televideniya, radio, gazeta, jurnal va internet kabi ommaviy axborot vositalarini o‘z ichiga oladi”[1]. Mediamakon esa inson ongiga yuqorida sanab o‘tilgan vositalar orqali ta’sir qiladi. Yer yuzida inson paydo bo‘libdiki, ularning taraqqiyot yo‘lida atrof-muhit, voqea-hodisalar borasida ma’lumotlarni bilish hamda ular to‘g‘risida axborot olish va olingan axborotlar asosida yashash tarzini belgilash, rivojlanish jarayonini anglash katta ahamiyatga ega bo‘lgan.

“Bugungi kunda barchamizni o‘z ichiga g‘arq etgulik darajada kengayib ketgan global mediamakon yer yuzidagi 8 milliard kishining kundalik ehtiyoji uchun zarur bo‘lgan oziq-ovqat mahsulotlaridan ham ko‘proq ma’lumotlarni har soniya sayin tarqatmoqda. Biz ularni ba’zan tahlil qilib, ba’zan esa shunchaki qabul qilamiz. Lekin, axborotni qabul qilish insonga ham foyda, ham zarar keltiradi. Axborot olami tubsiz va sarhadsiz okeanga o‘xshaydi. Unda qanchadan qancha illat, g‘urbat, bid’at, yolg‘on va tuhmatlar bilan birgalikda taraqqiyot ilm-fan va kelajak uchun foyda keltiradigan ma’lumot va xabarlar suzib yuradi”[2]. Ochig‘ini aytganda yurtimizda yoshlarning axborotga munosabati va undan foydalanish madaniyati, qarashlari-yu qadriyatlari hamon kishida quvonarli taassurot qoldiradigan darajada emas. Nega shunday? Shaxs ichki dunyosida e’tiqod va qadriyat bolalikdan shakllanadi va umr bo‘yi insonga hamrohlik qiladi. Uning qanday shakllanishi esa oiladagi muhit va tarbiyaga bog‘liq. “Lekin tarbiya o‘z-o‘zidan paydo bo‘lib o‘z holicha kechadigan jarayon emas. Bunda ota-ona, avvalo, millatning ma’naviy qarashlariga, qadriyatlarga, an’analarga murojaat qilmay qolmaydi. O‘zbek xalqi uchun ilm-u ma’rifat hamisha va har vaqt eng muhim ma’naviy ozuqa bo‘lib kelgan. Barchamizga ma’lum G‘arb hali mudrab yotgan zamonlarda olamshumul kashfiyotlari bilan butun dunyoni uyg‘ota olgan, falakiyotdan tortib tibbiyotgacha, axborot texnologiyalari sohasidagi tamal toshini qo‘ygan bir qator buyuk bobolarimiz bolalikdan ilm-u ma’rifatga intilgani, ilm olishni yuksak qadriyat deb hisoblagani uchun ham daho bo‘lib yetishgan”[2].

Ota bobolarimizdan qolgan bebaho ilmiy meros hali hanuz insoniyatni o‘ylashga, tadqiq qilishga, yangiliklar yaratishga undab kelmoqda. Bundan to‘g‘ri foydalana olgan xalq yuksak taraqqiyot yo‘lidan bormoqda. Xo‘sh, hozirda yoshlarimizning ko‘pchilik qismi bundan to‘g‘ri foydalana olyaptimi? Nega bizdan dunyo tan olgan buyuk Xorazmiy va Ibn Sinolar chiqmayapti? Chunki internet tarmoqlarida g‘iybatlashish, saviyasi past post va xabarlarni o‘qib, ularga munosbat bildirish, achinarli va rang-barang konsertlar-u shoular son-sanoqsizdir va ularni tomosha qilib, o‘sha ayrim qo‘shtirnoq ichidagi shou-biznes vakillariga muhlislik qilib, ularga o‘xshashga harakat qilayotganlarning katta qismi afsuski yoshlarni tashkil qiladi. Masalan, “Gollivudning jangari

filmlarini olaylik, ular ta’sirida bir necha avlod voyaga yetgan va bunday kinolar hozirgi kunda ham kassabop. Ularning tomoshabinlari esa asosan yoshlar va bolalar. Mediamakondagi bunday vajohat va zo‘ravonlikni ko‘rib voyaga yetayotgan yoshlar kuch ishlatishni tabiiy hol sifatida qabul qiladi. Chunki bolalar axborotlarni tahlil qilishga, voqea- hodiasalarga tanqidiy yondashishga, ularga munosabat bildirishga hali odatlanmagan hisoblanadi. Chunki biz ularni shunday tarbiya qila olmayapmiz”[2]. Ota-ona bolaligidan ijtimoiy tarmoq va hayot boshqa-boshqa narsa ekanligini, o‘zgaga ozor berish, urish, so‘kish yoki o‘ldirish jinoyat hisoblanishini uning ongiga singdirib borsa salbiy axborotlarga nisbatan immunitet shakllanadi va bunday filmlar, ko‘rsatuvlar va ommaviy axborot vositalarida tarqatilayotgan har qanday axborotni nima maqsadda chiqqani haqida tahlil qila oladi va bu jamiyatni har xil illatlardan, tanazzullardan asrab qoladi.

“Ijtimoiy tarmoqlarning insonga foydali bo‘lgan tomonlari;

- salomatlik haqidagi ma’lumotlar
-bolalarni tarbiyalash va ularning rivojlanishi
-psixologiya
-o‘z-o‘znini anglash va motivatsiya
-sayohat va mamlakatlar
-turli kompaniyalarning mahsulotlari, xizmatlari va aksiyalari
-bilim olish uchun kitoblar va qo‘llanmalar manbalarini keltirish mumkin.

Tadqiqotchilarning fikricha mediamakon insonga yolg‘izlik hissi va muloqot yetishmovchiligi, ya’ni real insonlardan uzilib qolish kabi oqibatlarga olib kelar ekan. Ayniqsa, yoshlarning ko‘p vaqtini ijtimoiy tarmoqlarga sarflab, bilimning yetishmasligidan mediamakondagi turli xil buzg‘unchi g‘oyalar, behayolik, diniy ekstremizm, terrorizm va boshqa illatlar girdobiga tushib qolishi achinarli holat”.

Keling shunchaki ongimizni jazolaylik, internetdan foydalanmaslik yechim emas, u bizga juda kerak. Biz internet nazoratida emas, balki u bizni nazoratimizda bo‘lishini ta’minlaylik. Ilmning bosh manbai kitobdir. Chorak asr oldin hayot tarzimizda mediamakon, internet kabi ijtimoiy tarmoqlar deyarli bo‘lmagan. Har xil telekanallar va ko‘rsatuvlar ham kam bo‘lgan. O‘sha vaqtlarda odamlar kitobni ko‘proq qo‘lga olardi, dunyoqarash va ma’naviyatni yuksaltirish uchun teatr va muzeylarga borgan. Hozirgi axborot oqimini xohlasangiz ham to‘xtata olamaysiz. Televideniya va ommaviy axborot vositalari past saviyali musiqa, ko‘ngilochar ko‘rsatuvlar, kino va multfilmlarga to‘la. Farzandingizni tinch o‘tirsin deb telefon va har xil multfilmlar bilan chalg‘itasiz. Lekin, kelajakda u sizning emas balki ommaning farzandiga aylanib qoladi. Shuning uchun farzandingizga ko‘proq o‘zingiz vaqt ajratishga, uning tarbiyasiga befarq bo‘lmaslikka harakat qiling. Ommaviy axborot vositalarining zararli illatlariga qarshi immunitetni hosil qiling. Bunday immunitet faqat ko‘p kitob o‘qigan insondagina shakllanadi.

Xulosa qilib aytganda, yosh avlodni bog‘chadanoq mutolaaga qiziqtirib, yaxshi asarlarni tanlab o‘qishga o‘rgatsak, jamiyatdagi mediamakondan to‘g‘ri maqsadlarda foydalana oladi. Kitob o‘qimagan inson ommaviy axborot vositalariga yopishadi va u yerdagi ma’lumotlarni to‘g‘ri tahlil qila olmaydi. Bu narsa dunyoqarashning torligidan ya’ni kam kitob o‘qiganlikdan kelib chiqadi. Mediamakonda safsata sotish evaziga bizda olomon psixologiyasi shakllanib bo‘ldi. Ijtimoiy tarmoqlarda yuzaki gap-so‘zlardan nariga o‘tolmayapmiz. Jiddiy, fakt va dalillar asosida baxs munozara yurita olmaymiz. Chunki ilm yetarli emas. Millatni ma’naviy tanazzuldan qutqarishning yagona yo‘li - yoshlarda ilm olishni, kitob o‘qishga qiziqtirishni kuchaytirish lozim. Ana shundagina siz-u biz o‘ylagan barcha ezgu maqsadlarimizga erishamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. https://izoh.uz/word/media
2. https://m.kun.uz/news/2019/03/27/yo-ilm-yo-lim?q=%2Fuz%2Fnews%2F2019%2F03%2F27%2Fyo-ilm-yo-olimhttps://sinaps.uz/maqola/7705/